УДК 801.83=512.145

И.Г. Гомәров

ФАТИХ ӘМИРХАННЫҢ ТОРМЫШЫ ҺӘМ ИҖАТЫНА КАГЫЛЫШЛЫ АРХИВ МАТЕРИАЛЛАРЫ:
кулъязма мирасын, шәхси әйберләрен исәпкә алган акт кәгазе

Язучының тормыш һәм иҗат сәхифәләре турында бернинди ялганнарга һәм субъектив бәяләргә, басымнарга бирешми сөйли торган төп чыганаклар, әлбәттә, аның кулъязмалары, шәхси язулары. Бу фикер ХХ гасыр башы татар әдипләре, аерым алганда, Фатих Әмирхан иҗаты хакында сөйләгәндә дә актуаль яңгырый. Мәгълүм булганча, Фатих Әмирханның әдәби мирасын чагылдырган кулъязма чыганаклар, бер генә урында тупланмыйча, берничә архив һәм музей фондларына сибелгән. Бүген бу төр язмалар Татарстан Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Язма һәм музыкаль мирас үзәгендә, Татарстан Милли музее фондларында, шәхси архивларда саклана.

«Фәнни Татарстан» журналының әлеге санында укучылар игътибарына Фатих Әмирханның тормыш юлын, иҗатын, үзеннән соң калдырган әдәби мирасын тулырак күзалларга мөмкинлек бирә торган бер тарихи чыганак тәкъдим ителә. Бу ядкәр – гакыднамә, ягъни әдипнең вафатыннан соң аның фатирында калган кулъязма мирасын һәм шәхси әйберләрен исәпкә алган акт кәгазе. Бу документ язучының, вафатына кадәр, үзе билгеләп калдырган әдәби васыйлары (*васыятен үтәүчеләре*) – Галимҗан Шәрәф, Ибраһим Бикколов һәм энесе Ибраһим Әмирханнар тарафыннан 1926 елның 17 октябрендә төзелгән һәм имзаланган. Әлеге тарихи чыганак бүген Татарстан Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Язма һәм музыкаль мирас үзәгендә саклана[1].

Чыннан да, Фатих Әмирхан үлгәннән соң, дуслары әдипнең фатирында булган барлык язмаларының, шәхси әйберләренең беренчел тасвирламасын төзиләр: «1926 нчы ел июль аенда мәрхүм әдип Фатих Әмирханның әсәрләренең әдәби васыйлары – без – Галимҗан Шәрәф, Ибраһим Бикколов мәрхүмнең фатирында табылган бөтен кулъязмаларын, хатларын, мәрхүмнең тәрҗемәи хәленә һәм исемен мәңгеләштерүгә бәйләнешле булган сәнәдләрне, китапларны, рәсемнәрне, кием вә бүтән материалларны барлап, һәммәсен язып алдык» диелә әлеге акт кәгазендә. Биредә материаллар

[1] Татарстан Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Язма һәм музыкаль мирас үзәге. 16 нчы фонд, 1 нче тасвирлама, 48 нче саклану берәмлеге.

3 төркемгә бүлеп теркәлгән. «Беренчесе – язучының кульязмалары. Барлыгы 47 пункттан гыйбарәт. Икенчесе – кеше кульязмалары, 11 берәмлек. Өченчесе – мәрхүмнең биографиясе өчен кирәкле материаллар: төрле шәхси язулар теркәлгән куен дәфтәрләре, көндәлекләр, хатлар һ.б., барлыгы 17 берәмлек. Дүртенчесе – Фатихның төсе итеп сакланырга тиеш булган һәм тиеш булулары ихтимал тотылган, Фатихның шәхси хәятенә гаид булган нәрсәләр: үзе утырып йөргән тәгәрмәчле урындык, кыш урамда утырыб йөри торган чана, киемнәре, өй җиһазлары һ.б. Барлыгы 40 берәмлек».

Васыйларның килешүе буенча бу әйберләрнең бер өлеше Дәүләт музеена тапшырылырга, ә күпчелеге беркайда да тапшырылмыйча, энесе Ибраһим Әмирхан кулында сакланырга тиеш була. Беренче карашка васыйлар тарафыннан килешенгән бу карар гайре табигыйрәк күренсә дә, аның асыл мәгънәсен ачык төшенергә мөмкин. Мәгълүм булганча, узган гасырның 20 нче еллары үткәндәге рухи мираска карата, шул исәптән, Фатих Әмирхан иҗатына мөнәсәбәттә дә, карашларның шактый катлаулы һәм каршылыклы чоры. Әдипнең васыятен үтәүчеләр дә моны ачык аңлаганнар һәм бу бәһасез мирасны вакытлар уңай якка үзгәргәнчегә кадәр шәхси кулда җыеп сакларга карар кылганнар. Әмма ни кызганыч, утызынчы елларның шәхес культы шаукымы аларның үзләрен дә аямый (Ибраһим Әмирхан, Ибраһим Бикколов атып үтереләләр, Галимҗан Шәрәф сөргенгә җибәрелә). Шул сәбәпле бу тасвирламадагы тәфсилләп саналган язмаларның, шәхси әйберләрнең күбесенең язмышы бүгенгә кадәр билгесез булып кала. Дөрес, кайберләре төрле елларда Татарстан Милли музеена, Институтка тапшырылганнар һәм безнең көннәргә кадәр килеп җиткәннәр. Әмма күпчелеге билгесезлеккә дучар ителгән, югалган булып санала.

Бу өлкәдә махсус эзләнүләр уздыру билгеле бер нәтиҗәләр дә бирергә мөмкин дип уйлыйбыз. Әйтик, әлеге акт кәгазендә дә теркәлгән, һәм татар укучысын озак еллар үзенең билгесезлеге белән ымсындырып килгән «Хәят» повестеның икенче кисәге табылу әлеге фикерне тагын бер кат раслый. Шунысы игътибарга лаек: максатчан рәвештә үткәрелгән эзләнүләрдән соң, әлеге дәфтәрләрнең Татарстан Республикасы Милли музее фондларында саклануы ачыкланды. Алар 2000 еллар башында Галимҗан Шәрәфнең улы Арыслан Шәрәф тарафыннан, Милли музей хезмәткәрләре Рәмзия Абзалина һәм Лилия Байбулатовалар аша, музейга тапшырылганнар. Повестьның беренче өлеше, нәкъ акт кәгазендә искәртелгәнчә, ундүрт дәфтәрдән, 136 биттән гыйбарәт. Ә икенче өлеше исә алты дәфтәргә теркәлгән, тәмамланмаган. Димәк, акт-чыганакта билгеләнгән ун дәфтәрдән алтысының язмышы инде бүген ачыкланды дияргә мөмкин. Гакыднамәдә исәпкә алынган башка язмалар һәм шәхси әйберләрнең дә киләчәктә табылуына өмет бар.

Гакыднамә

1926 нчы елның июль аенда мәрхүм әдиб Фатих Әмирханның әсәрләренең әдәби васыйлары без – Галимҗан Шәрәф, Ибраһим Биккулов мәрхүмнең фатирында табылган бөтен кульъязмаларын, хатларын, мәрхүмнең тәрҗемәи хәленә һәм исемен мәңгеләшдерүгә бәйләнеше булган сәнәдләрне, китабларны, рәсемләрне, кием һәм җиһазларны вә бөтен материалларны барлаб һәммәсен языб алдык. Ул кульъязмалар, материаллар һәм әйберләр түбәндә язылганлардан гыйбарәт.

I. Кульъязмалары.

1. «Танец кичәсе». Ике дәфтәр. Бер якка язылган уналты бит. Беренче бите буш.

2. «Салихҗан кари». Ике дәфтәр. Бер якка язылган ундүрт бит. Беренче бите буш. Дүртенче битендә астдан бишенче һәм алтынчы юллар арасында, бишенче битендә өстдән унөч, унҗиде, унсигез, унтугыз юлларда Салихҗан кариның сүзләре язылмыйча буш калган. Алтынчы битдә өстдән дүртенче, унөченче, унҗиденче юлларда берәр сүзлек ачык урынлар бар. Тугызынчы битдә өч урында, унынчы битдә өч урында, унберенче битдә дүрт урында, уникенче битдә биш урында, унөченче битдә ике урында, ундүртенче битдә ике урында ачык калган урынлар бар.

3. «Хәзрәт үгетләргә килде». Ике дәфтәр. Унөч ярым бит. «Хәзрәт үгетләргә килде»нең «Аң» журналында басылган басма нөсхәсе.

4. «Сәмигулла абзый». Ике дәфтәр. Бер якка язылган унбиш бит. Актык бите тулмаган.

5. «Яшьләр». Беренче һәм өченче пәрдәләре, сигез дәфтәрдә. Үз кулы белән язылган янә бер дәфтәрдә икенче пәрдәсе.

6. «Корбан». Бер дәфтәр. Тугыз бит. Шуның ук «Аң»да басылган басма нөсхәсе.

7. «Кадерле минутлар». Алты дәфтәр. Илле алты бит. Кайбер җирләрдә язылмый калган урынлар бар.

8. «Татар кызы». Икешәр дәфтәрдә ике нөсхә. Бер нөсхәсе уналты бит, берсе – унҗиде бит.

9. «Тигезсезләр». Унбиш дәфтәр. Бер йөз кырык дүрт бит. /

10. «Чәчәкләр китерегез миңа». Өч дәфтәрдә өч нөсхә. Берсе үз кулы белән язылган.

11. «Шәфигулла агай». Өч дәфтәр. Утыз өч бит.

12. «Шәфигулла агай». Бер дәфтәр. Бу дәфтәрнең «Шәфигулла агай» хикәясе белән мөнәсәбәте булмаска кирәк. Монда Шәфигулла агай – сәүдәгәр. Бу дәфтәр үз кулы белән язылган.

13. «Хәят». Хәятнең беренче җөзьэ. Ундүрт дәфтәр. Бер йөз утыз алты бит.

14. «Хәят». Хәятнең икенче җөзьэ. Үз кулы белән язылган. Барысы ун дәфтәр. Ләкин дәфтәрләрнең барысы да номерлы түгел һәм кайбер дәфтәрләр тулы түгел. Шулай ук кайберләрендә бер үк текстның тәкрарлары бар.

15. «Ислам шәркы кашында гыйшык». Кәгазьгә язылган дүрт бит язу.

16. «Яз исереклегендә». Тугыз бит. Басылган «Аң» битләре.

17. Исемсез бер пьеса. Каһарманлары: Ногман, Рабига, Саҗидә, Сәлах, Исхак, Нәгыймә, Суфия. Бу әсәр тулы булмаган өч дәфтәрдә. Үз язуы.

18. Хыялый бер пьеса. Каһарманлары: өченче, дүртенче ... унынчы бабай һәм әбиләр. Бер дәфтәр. Үз кулъязмасы.

19. «Коточкыч (очыргыч) бер төш». Бер дәфтәрдә. Биш бит. Язуы тәмам түгел. Үз кулъязмасы.

20. «Гыйшык хәле» яки бүтәнчә исемдә – «Хуҗа Насретдин кызы». Бер дәфтәр. Сигез бит. Тәмам түгел. Үз кулъязмасы.

21. Дача турында исемсез алты битле үз кулъязмасы. Дәфтәрдә. Әсәр тәмам түгел.

22. Балалар өчен пьеса. Каһарманлары: Айсылу әби, Чыңгыз, Сөембикә һәм балалар. Бер дәфтәр. Җиде бит. Дәфтәре тәмам түгел. Үз язуы.

23. «Аны күб кешеләр яратмыйлар» диб башланыб киткән, тәмам булмаган бер дәфтәрдә биш битлек үз кулъязмасы.

24. Исемсез бер хикәянең бер кисәге. Каһарманы – Зөләйха. Бер дәфтәр. Ун бит. Үз кулъязмасы.

25. Каһарманы Гөлчәһрә булган башсыз һәм ахырсыз, бер дәфтәргә язылган сигез бит үз кулъязмасы. Хикәя.

26. Салих мөәззин углы Гали турында языла башланган дүрт битлек (бер дәфтәрдә) үз кулъязмасы.

27. Бай баласы, асрау, байның кызы турындагы бер хикәянең башы. Бер дәфтәрдә. Ике бит. Үз язуы. Шул ук дәфтәрнең икенче ягында учительский школа шәкерде Габденнасир турында бер хикәянең башы. Үз язуы.

28. Салих студент турында һәм Тимрасу (?) хәзрәт турында ике дәфтәрдә егерме бер бит язылган бер хикәя. Үз кулъязмасы.

29. Студент Шакир турында 6нчы бабдан башланыб киткән сигез бит кулъязма. Үз язуы. Бер дәфтәрдә.

30. Шәриф исемле каһарман турында революциядә үзендәге тормышдан алыб язылган бер хикәянең кисәге. Бер дәфтәрдә, дүрт бит.

31. Икенче интернационал тормышында ике дәвер. Ике дәфтәр. Барысы уналты бит.

32. Каһарманнары Чыңгыз, Зөләйха булган, Шәрык клубындагы бер кичәдәге бер вакыйга турында язылган дүрт битле кулъязма. Бер дәфтәрдә. Үз язуы.

33. Почта кәгазендә язылган өч битлек, мәдрәсә хәятендән кулъязма. Каһарманнары: Шәйхи Дауд, Исмәгыйль. Шунда ук Идел-Урал хәяте (?) рәисе Шәрәфкә милли идарә һәм милләт мәҗелесе рәисләрендән язылган мөрәҗәгатьнең тәрҗемәсе яки күчермәсе.

34. Яңа бистә җөмһүрияте турында басылган көлке бер хикәя. Дүрт кәгазьдә. Кәгазьләре мәкалә яза торган кәгазьләр. Үз язуы.

35. Футурист һәм имажинистларга ияреб язылган дүрт кәгазьдә пародия. Шигырьләр.

36. «Тегеләр тагын килеб керделәр» диб башланыб киткән иниюханәдәге (?) бер вакыйга турында языла башланган өч кәгазьдәге кулъязма. Үз кулы белән язылган.

37. «Бер хәрабәдә». «Аң» журналында басылган басма кәгазьләр.

38. Кайсы әсәрләренеке икәнлеге мәгълүм булмаган берәр битле вак биш данә-данә кульязмалар. Үз кулы.

39. «Беренче сөю». Бер дәфтәр. Яза гына башлаган.

40. Имза турында бер изах. Ике кисәк кәгазьдә.

41. Мөхетдин Корбангали юбилеена язылган хат.

42. Өч көнлек исдәлек язылган кара клеенка тышлы көнлек дәфтәр.

43. «Хәят»нең цензура тарафыннан төшерелеб калдырылган урыны.

44. «Гарәфә кич төшемдә» һәм «Кадерле минутлар» басылган китаблар.

45. Хокукый истиляхлар. Бер дәфтәрдә.

46. Җинаи кодекс тәрҗемәсе. Биш дәфтәрдә. Шул ук янә ике дәфтәрдә.

47. Театр юбилеена язылган ике хат (ике нөсхә).

Кульязмаларны хәзергә музейгә табшырмый, Фатихның сандыгында сакларга.

II. Кеше кульязмалары[1].

1. «Янгура». Афзал Таһиров. Сары кәгазьдә. Җитмеш алты бит.

2. Мәхмүд Әмирханның «Бер оялчанның көнлек дәфтәре» исемле кульязмасы.

3. Әбрар Сәгыйдинең «Борынгылар» исемле пьесасы.

4. Хәсән Исхаковның «Яңа мәдрәсәдә» исемле кульязмасы.

5. Сәмавинең «Әлфирак» исемле шигырь мәҗмугасы.

6. Ченәкәйнең «Мәхәббәт чәчәкләре» исемле шигырь мәҗмугасы.

7. Кадир Гобәйдуллинның ике дәфтәр җинаи кодексы.

8. Ибраһим Әмирханның «Ачык фикер хәзерлә» исемле ике кәгазьдәге мәкаләсе.

9. «Кояш» гәзитәсенә Ишми ишан турында язылган бер мәкалә.

10. «Дарел-мөгаллимәт» турында соралган анкетага Ләбибә Хөсәиния җавабы.

11. «Хан мәсҗеде». Вәлинеке. (Вәли Апанай булырга кирәк).

III. Мәрхүмнең биографиясе өчен кирәкле материаллар.

1. Китаб исемләре язылган яки языла башлаган өч дәфтәр һәм бер кәгазь. Бер данә преферанс уйналган дәфтәр.

2. Исмәгыйль Аитовка язылган сигез данә хат.

3. Фамилия турында Фәтхигә язылган ике хат.

4. Русча ике данә таныкнамә.

5. «Фәтхулла хәзрәт» китабын китабчыларга өләшүне яза башлаган бер дәфтәр.

6. Клеенка тышлы бер куен дәфтәре.

7. Брезен(т) тышлы бер куен дәфтәре.

8. Бер блокнот.

---

[1] Искәрмә. Кеше кульязмаларыннан: Хәсән Исхаковның, Әбрар Сәгыйдинең, Ченәкәй, Сәмави, Афзал Таһировның 1, 3, 4, 5, 6 нчы номерлар астында күрсәтелгән нәрсәләре ияләренә табшыру өчен Галимҗан Шәрәфкә табшырылды. Ибраһим Әмирханның кульязмасы үзенә бирелде. Мәхмүд Әмирханның кульязмасы Ибраһим Әмирханга табшырылды. Башкалары Фатихның мәктүбләре янына куелды.

9. Катыргы тышлы бер куен дәфтәре. Аның эчендә бер данә үз паспорты.

10. Утыз ике данә үзе генә, гаиләсе белән һәм бүтән һәртөрле кешеләр белән бергә төшкән рәсемләре. Рәсемләр һәммәсе номерланган. Шул рәсемләрдән икәве Ленинградка җибәрелде. Берсе өйдә юк. Юклары: 22, 25, 26 номерлылар.

11. Карандаш белән бер кыздан язылган хат (өйләнү турында).

12. Зариф хәзрәтнең тәрҗемәи хәле. Алты бит. Кечкенә кәгазьдә бер хат.

13. Мәскәүдә мөселман иттифакы җыелышы.

14. Канунлар кодексы турында русча язылган бер мәкалә.

15. Фатихның үзенә һәм әткәсенә язылган бер йөз ун данә хат. Бу хатлар конвертларыннан чыгарыб номерланганлар.

16. Төрле адәмләрдән Фатихка язылган бер йөз кырык бер данә хат. Хатларның үзләре дә һәм конвертлары да номерланган.

17. 21 нче елның 7 нче октябрендән башлаб 4 нче ноябрьгә кадәр язылган барысы утыз өч бит кульъязмалы яшел клеенка тышлы көндәлек дәфтәр. Дәфтәрнең эчендә Талиб Гайнуллинның, Фәтхи Бурнашның хатлары, Насих Мөхетдиновның хаты һәм русча телдә Фатихка имза итәргә диб сораб язылган белешмәсе бар[1].

IV. Фатихның төсе итеб сакланырга тиеш булган һәм тиеш булулары ихтимал тотылган, Фатихның шәхси хәятына гаид нәрсәләр.

1. Өйдә утырыб йөри торган тәгәрмәчле урындык (кресло).

2. Урамда үзе әйләндереб йөри торган арба (урындык).

3. Кыш урамда утырыб йөртү өчен ясалган урындык – чана.

4. Үзе яткан ябык аркалы кровать.

5. Кроватьнең ятак җиһазлары: одеял, мендәр, җәймә...[2]

6. Язу әсбаблары: каләмләре, кара савытлары, кибдергечләре, карандашлары.

7. Таж (өйдә бәвел итәр өчен эмальле калай савыт).

8. Бәрхет җәймәсе белән бер кечкенә өстәл.

9. Китаблары белән китаблар шкафы[3].

10. Гарәб тормышындан булган рәсемләр белән бизәлгән дивар җәймәсе[4].

11. Аякга кия торган киемләре: итек, кәлүш, сандали, сары ботинка, ак ботинкалар, сары төсдә чүәкләр[5].

12. Киемләре: соры бүрек, панама, галстуклар, ак якалар, манжетлар, кара сиртук, фуражка, камодның бер ящигында төрле керләр (һәрвакыт кия торган чигүле күлмәкләре), ике данә Бохара һәм кара кәләпүшләре, бер комплект ак костюм (пиджак һәм жилет), сиртук кигәндә

---

[1] Бу битдә 17 номер астында язылган бөтен материаллар Фатихның башка нәрсәләре белән хәзергә музейга табшырмый сакларга. Фатихның сандыгында кала.

[2] Вакытлыча буларак калдырыла.

[3] Кала.

[4] Ибраһимга калдырылды.

[5] Сары һәм ак ботинкалары калдырылды Ибраһим карамагына.

күкрәккә киертелә торган әйбер, бер сүҗәнҗә (?) күлмәк, буй-буй бер ак пиджак, бер кара пиджак, сары соры чалбар, бер соры пәлтә, буй-буй кара чалбар, 5 данә төрле төсдәге жилетлар, бер ком төсендә пиджак, тагын бер кара пиджак, кәмәр (?) һәм билбаулары[1].

13. Карточкалары белән дүрт данә альбом[2].

14. Рәсемле кардон дивар пакеты.

15. Күз мәнзәрәсен тәрсим иткән зур табигый картина[3].

16. Сакал кыргычлар: кынлары белән куркынычсыз бритвалар һәм кырыну әсбаблары. Болары камод ящигында.

17. Бер колода карта (иске)[4].

18. Күзлек (пенсне).

19. Юына торган комганы һәм тазы.

20. Камод ящигында төрле язу (записной) дәфтәрләр, журналлар, гәзитләр, китаблар[5].

21. Тәмәке төпчеге савыты (фарфор һәм капкачлы).

22. Бер алта-атар[6].

23. Кыны белән тимер тарак[7].

24. Арбасына утырганда аягына киертеб куя торган капчык. (Арбасының тәгәрмәч шинларын өрдереб тутыра торган насос һәм арбаның бүтән әсбаблары)[8].

25. Картина (кызлар)[9].

26. Портмане һәм бумажнигы.

27. Урындыкка утырганда астына куеб утыра торган резин бөят.

28. Рамлы кечерәк (квадрат) бер картина[10].

29. Рәсемләр: «Тигезсезләр» сәхнәсендән өч данә рәсем. Чита мәктәбе, Ачинский мәктәбе, Аитова мәктәбе шәкердләре рәсемләре. Вакыт – Шура һәйәт тәхририясе рәсеме. Татар-башкорд җөмһүрияте харитасы[11].

30. Кечкенә сандыкда: бер комплект юл әсбаблары, кыны белән чәч алу машинасы, бер бритва, күн савытта бөтен әсбаблары белән куркынычсыз бритва, кайрагыч, ун төргәк (альбом) открыткалар, өч альбом: Берлин, ... Рума манзаралары[12].

31. Зур кара портфель эчендә төрле документлар һәм ата-анасының биографиясенә гаид материаллар[5]13

32. Гарәбстан күренешләрендән бер альбом[14].

---

[1] Кала.

[2] Фатихка килгән рәсемләр белән бер альбом Фатихның сандыгында кала. Калганлары Ибраһимгә кала.

[3] Кала.

[4] Кала.

[5] Сандыгында кала.

[6] Ибраһимныкы.

[7] Кала.

[8] Кала.

[9] Кала.

[10] Кала.

[11] Сандыгында кала.

[12] Ибраһимга кала.

[13] Сандыгында кала.

[14] Ибраһимга кала.

33. Бер бөктәр буш конвертлар. Бу конвертларның хатлары чыгарылган иде[1].

34. Кәгазь кисә торган сөяк пычак, губка (кызыл), тамчылык.

35. Шкатулка эчендә: эчендәге кәгазьләре белән бер бумажник, куркынычсыз бритва, Роза исеме язылган бер көмеш партсигар, партсигар эчендә Галимҗан Ибраһимовның бер хаты, махорка кисәге, алтын кул сәгате, ручка, запонкалар.

36. Фил сөягеннән таяк. (Ибраһимныкы).

37. Китаблар: Хөсәен хәзрәтнең Әл-баб әл-әхбар... китабының тәрҗемәсе, янә алты төрле китаблар[2].

38. Бер кулъязма (вакаигънамә). Алты данә Фатих әсәрләре һәм үз әсәрләре булган мәҗмугалар[3].

39. Төрле вак картиналар (өч данә). Сөенбикә рәсеме.

40. Зур сандыкта: бер төргәк биографиясе өчен кирәкле материаллар һәм 28 данә (егерме сигез) данә рәсемләре, бер төргәк янә рәсемләр һәм хатирә дәфтәре, бер төргәк кулъязмалар, бер төргәк хатлар (141 хат), бер төргәк кеше кулъязмалары, бер төргәк һәртөрле документлар, фотография карточкалары, төрле кирәкле-кирәксез язулар, бер төргәк Зариф хәзрәткә язылган һәм бүтән әйберләр, бер төргәк китаблар (20 нче номерда әйтелгәнләр), бер төргәк буш конвертлар.

Бу саналган әйберләрнең күбесе зур сандыкда булыб, бер кадәресе камод ящикларында, бер кадәресе дә шкаф ящигында.

Бу гакыднамәдә саналган кулъязмалар, материаллар, кием-тукымалар һәм бүтән һәртөрле җиһазлар Фатихнең шәхесенә, аның тәрҗемәи хәле һәм исемен мәнгеләштерүгә бәйләнешле булыб, тарихи әһәмиятле нәрсәләр булганлыкларындан, ул әйберләрнең һич беркем тарафындан, шулай ук варислары һәм якынлары тарафындан да васыйлардан башка мәрхүмнең фатирындан чыгарылмаулары һәм бөтен килеш сакланулары тиеш. Бу әйберләр һәммәсе вакытлыча мәрхүмнең якынларындан Разия Әмирханова карамагына табшырылдылар.

Ибраһим Биккул,
Галимҗан Шәрәф
24 июль, 1926 сәнә.

Мәкалә «2014–2020 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» Дәүләт программасының 3.5.4 номерлы чарасын тормышка ашыру кысаларында нәшер ителә

Гомәров Илһам Госман улы*,*
филология фәннәре кандидаты,
ТР ФА Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Язма һәм музыкаль мирас үзәге мөдире

[1] Сандыгында кала.
[2] Сандыгында кала.
[3] Сандыгында кала.